

İsayeva İlahə Sabir qızı
UNEC Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Dizayn kafedrasının müəllimi
Email: ilahasabir@gmail.com
TEL: +994 51 366 78 22

UOT 746.92

<https://doi.org/10.30546/200309.2025.001.316>

MEMARLIQ VƏ GEYİM SFERALARININ VİZUAL ESTETİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ ARASINDA BƏDİİ ƏLAQƏ

XÜLASƏ

Bu məqalədə memarlıq və geyimin vizual və estetik xüsusiyyətləri arasındakı bədii əlaqə araşdırılır. Ətraf mühitin mühüm komponentlərindən biri memarlıq, digəri isə geyimdir. Memarlıq və geyim digər sənət növlərinə nisbətən bir-biri ilə daha tez-tez qarşılıqlı əlaqədə olur və insanın psixoloji vəziyyətinə təsir göstərə bilər. Memarlıq və geyim arasında üslub baxımından vizual-estetik əlaqə mövcuddur ki, bu da forma həllinin vəhdətində, onun elementlərinin oxşarlığında, konstruktiv sxemdə özünü göstərir. Memarlar və modelyerlər zamanın görünüşünü müəyyənləşdirir və üslub yaratmaq üzərində işləyirlər. Çox vaxt bu iki sahədə üslublar kəsişir və tez-tez bir-birinə təsir göstərir.

Açar sözlər: memarlıq, geyim, dizayn, estetik əlaqə, üslublar, ifadə vasitələri.

İnsan ətraf mühitdə bir aləm yaradır, onun mühüm komponentlərindən biri memarlıq digəri isə geyimdir. Tarixi mədəni inkişafın istənilən mərhələsində cəmiyyətin estetik baxışlarını müəyyən edən bir bədii üslub daxilində sənətin müxtəlif formaları arasında dərin əlaqələr mövcuddur. Onlar arasında əlaqə dərin köklərə malikdir. Memarlıq və geyim funksional və vizual baxımdan insan tərəfindən müəyyən edilir. Memarlıq quruluşu da geyim kimi insanı, ocağını, ailəsini qoruyan bir vasitə rolunu oynayır. Geyimlə memarlıq arasındakı əlaqə xüsusilə sıx və üzvi xarakter daşıyır ki, bu da onların obrazlı həllin vəhdətində, siluetin vizual oxşarlığında, formanın mütənasib daxili bölünməsi qanunlarında və s. ilə ifadə olunur. Təsadüfi deyil ki, qədim zamanlarda geyimi “insan bədənini üçün ev” adlandırırdılar.

Geyim - insan cəmiyyətinin mədəniyyətinin inkişafında müəyyən mərhələni əks etdirir. Deməli, geyim öz növbəsində dövrün üslubuna tabe olur, həmişə insanların zamanını,

həyat tərzini əks etdirir. Hər kəs geyimi özünəməxsus şəkildə qəbul edir; onun yaşından, tərbiyəsindən, inancından, var-dövlətindən, mədəniyyətindən, xarakterindən asılıdır. Geyim müəyyən bir ölkənin, dövrün, bütövlükdə bəşəriyyətin bədii mədəniyyətinin bir hissəsidir.

Memarlıq bəşəriyyətin tikinti sənətinin mənşəyi olub qədim insanların təbiətin yaratdığı sığınacaqlarla (mağaralar) kifayətlənməyərək, yaşayış binaları tikməyə başladığı dövrdən müşahidə olunur. İnsanda gözəllik hissini ilk növbədə təbiət oyandırmışdır. İnsanın gördüyü hər şeydə onun gözəllik anlayışı özünü göstərir. Gözəllik haqqında, gözəl haqqında fikirlər bu sənət növlərində ən aydın şəkildə əks olunur. Beləliklə, həm geyim, həm də memarlıq bir-birini zənginləşdirərək inkişaf edir.

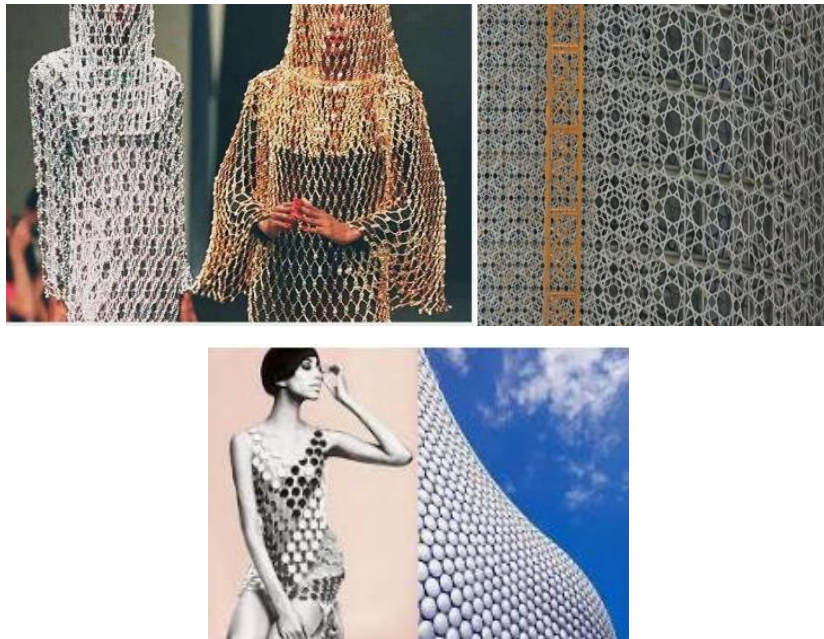
Texnologiyanın inkişafı, yeni ifadə vasitələrinin, materialların, vizual effektlərin axtarışı - bütün bunlar geyim və memarlıq arasındakı sərhədləri açır. Memarlıq və geyim digər sənət növləri ilə müqayisədə daha tez-tez insanla qarşılıqlı əlaqədə olur, onun psixoloji vəziyyətinə təsir göstərə bilər. Dizayner və memarın əsas vəzifəsi rahat bir mövcudluğu təmin etməkdir. Həm də yeni bir estetika yaratmaq. Geyim dizaynında və memarlıq sənətində formalaşdırma prinsipləri oxşardır, onların əlaqəsini bir çox sahələrdə - dizaynda, tektonikada, dekorativ həllərdə və üslubda izləmək olar. Xüsusən tektonikada aydın şəkildə izləmək olar. Geyim və memarlıq arasında ümumi obrazlı həll, siluet oxşarlığı, daxili bölgü anlayışı ilə ifadə olunan üslub əlaqəsi mövcuddur. Memarlıq bədii üslubun həddləri daxilində sənətlərin siyahısına başçılıq edir və geyim onu tamamlayır. Təəccüblü deyil ki, geyim hərəkətli memarlıq adlandırılır.

Keçmiş və indiki insanların psixologiyası əsasən geyimlə üzə çıxır və bəzən hətta gələcəyə baxmağa imkan verir. Memarlıq və geyim həmişə bir-biri ilə daimi dialoqda olub, lakin onların qarşılıqlı əlaqəsi həqiqətən 20-ci əsrin ikinci yarısı – 21-ci əsrin əvvəllərində müasir dövrdə baş verib. Bu gün dəbli geyim və memarlıq bir-birinə qarışır. Geyim tarixən formalaşmış ikonik mədəniyyət hadisəsidir. Dəbli bir geyim yaratmaq, bədii cəhətdən tam bir görüntü üçün forma və dizayn, rəng və dekorativ həllər axtarışıdır. Geyim sənətində bədii obraz insanın olduğu yaşadığı mühitdə insan obrazı ilə onun geyiminin harmoniyasıdır.

Geyim müxtəlif informasiyaları çatdırır, yəni obrazlı məlumatlara malikdir. İlham verən mənbələrin xüsusiyyətləri və onların yaradıcı transformasiya yolları materialda müəllif ideyalarının işlənilib hazırlanmasına və həyata keçirilməsinə, onların informasiya məzmununa, eləcə də modellər kolleksiyasının çeşid yönümlülüyinə böyük təsir göstərir. Buna görə də, geyim dizayneri üçün mövsümün tendensiyalarına uyğun olaraq yaradıcı mənbələrin seçiminə

və transformasiya yollarına peşəkar yanaşma vacibdir. Dizayn konsepsiyası memarlara və modelyerlərə eyni dərəcədə tanışdır, çünki ölçüləri düzgün uyğun olmalıdır, onun içində hərəkət etmək rahat olmalıdır. Geyimlə və memarlığın ortaq cəhəti nədir? Hər ikisi eskizlə başlayır, sonra modelləşdirmə və dizaynın bütün mərhələlərindən keçir və sonra dizayn detalları ilə tərtib edilir. Dünyaca məşhur moda evlərində xüsusi geyim dizaynerləri işləyir. Modelyer bir gözəl obrazı dünyaya gətirdikdən sonra, dərzilər onu “hesablayırlar” və sonradan prinsipcə geyinilə biləcək şəkildə düzəldirlər. Eyni prinsip memarlıqda da işləyir. Memar binanın layihəsini hazırlayır, dağılmaması üçün onu necə canlandıracağına mühəndislər və dizaynerlər qərar verirlər. Maraqlıdır ki, bəzən memar dizaynının mürəkkəbliyi o qədər böyük olur ki, mühəndislər ya ondan imtina edirlər, ya da təhlükəsizlik adı altında dəyişikliklər tələb edirlər.

Memarlıqda “yüksək moda” modelləri üçün bir yer var - nadir müəllif layihələri, hətta müəllifin özünün də təkrarlama bilməyəcəyi. Bu yaxınlarda memarlar arasında binaları perforasiya edilmiş panellərdən və ya metal elementlərdən hazırlanmış metal zəncirli poçtla geyinmək dəb halına gəldi.

Şəkil1. Binaların perforasiya edilmiş panelləri və metal elementlərdən hazırlanmış metal zəncirli geyimlər

Gözəl draping parçalar sənəti hələ də geyim dizaynerlərinə və memar dizaynerlərə yeni görünüşlər yaratmağa və forma ilə sınaqdan keçirməyə imkan verir. Möhtəşəm drapery və dekorativ qıvrımların bolluğu paltarları çoxqatlı, mürəkkəb edir və eyni zamanda təsvirə xüsusi plastiklik bəxş edir. Rəng kontrastlarını oynayarkən xüsusilə təsirli görünür. Memarlar, məsələn, interyerləri planlaşdırarkən, drapery prinsipindən də istifadə edirlər.

Şəkil 2. Geyim və memarlıq dizaynında drapery və dekorativ qıvrım formalarının istifadəsi

Krujeva parçalar və aplikasiyalar həmişə zərif və mürəkkəb görünür, paltara çəkisizlik və havalıq verir. Müasir memarlar da oxşar havadarlıq və lütf əldə etmək üçün tez-tez binalarını krujeva ilə “geyindirirlər”.

Şəkil 3. Geyim və binaların dizaynında krujeva

Bundan əlavə, dekorasiya, təmtəraq, xətlərin vurğulanması və uzanması, detalların zənginliyi və zərifliyi - bütün bunları həm memarlıqda, həm də geyimdə tapmaq olar. Geyim və memarlıq dizaynı eyni prinsiplərə və simvolik sistemlərlə yaradılır. Memarlıq və geyim sənəti eyni qanunlara tabedir. Müxtəlif materiallardan istifadə edilməsinə baxmayaraq. Bu qanunlar memarlıq və geyim kompozisiyasında böyük təşkilati əhəmiyyətə malikdir.

Memarlıq və geyim təkcə eyni ideyalara əsaslanmır, hətta eyni peşəkar terminlərdən istifadə edir: faktura, ornament, eskiz, ölçü, təsvir. Həm memarlıqda, həm də geyimdə istifadə olunan əsas ifadə vasitələri kompozisiya, həcmənin plastikliyi, mütənasiblik, habelə material səthlərinin faktura və rəngidir. Memarlıq üçün, eləcə də geyim üçün ansamblın keyfiyyəti xarakterikdir. Memarlıqda və geyimdə eyni kompozisiya vasitələri: proporsiya, kütlə, ritm, statika, dinamika, simmetriya, asimmetriya, eynilik, nüans və kontrastdır.

Geyimin modelləşdirilməsində *proporsiya* vasitəsi ilə elementlərin öz aralarında və ümumilikdə forma ilə nisbəti, *kütlə* ilə geyim formasının ümumilikdə və onun ayrı-ayrı hissələrinin vizual çəki miqdarını, *ritm* ilə formanın elementlərinin yaxud formanın özünün növbə ilə bir-birini əvəz etməsini, *statika* ilə vizual görünə biləcək hərəkətin olmamasını, *dinamika* ilə inkişaf, dəyişiklik, müəyyən istiqamətlənmə, vizual hərəkətini, *simmetriya* ilə bir-birinə qarşı eyni, bərabər hissələrin qanunauyğun şəkildə yerləşməsini, *asimmetriya* ilə simmetriya elementlərin, oxların, müstəvilərin uzlaşdırılması və yerləşdirilməsi müşahidə olunmayan kompozisiya variantını, *eynilik* ilə elementlərin tam oxşarlığına əsaslanan forma daxilində bağlılığını, *kontrast* ilə elementlərin formanın daxilində disproporsiyaya əsaslanan bağlılığını, *nüans* bir-birinə bənzətmə nöqte-i-nəzərdən yaxınlaşan formaların yekcins elementlərin nisbətini həll edir.

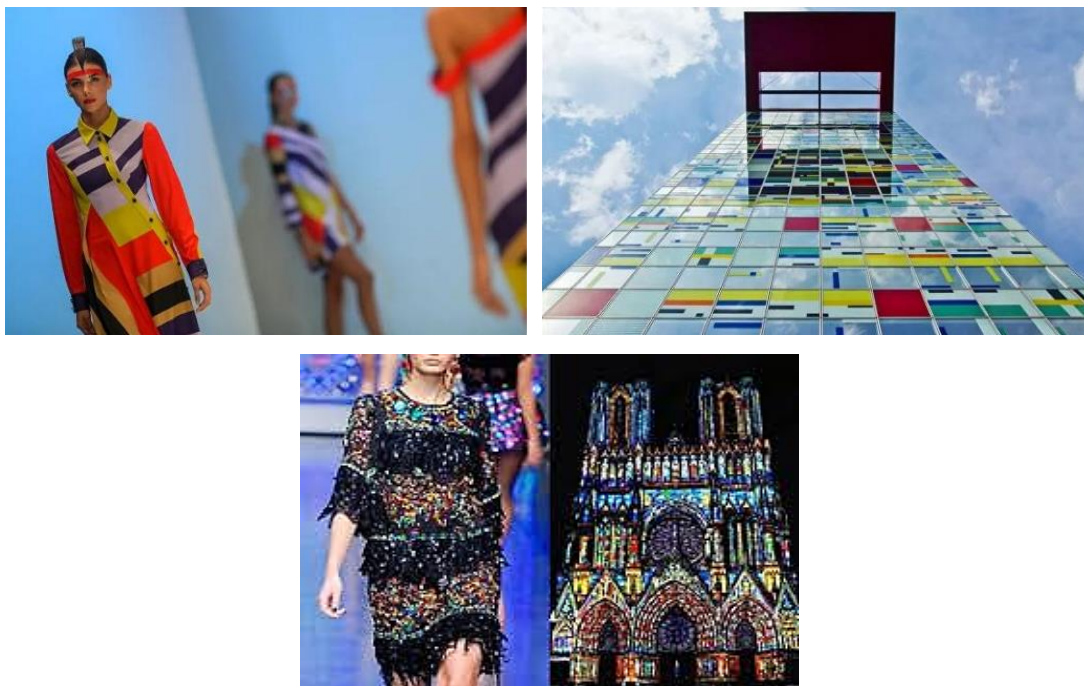
Memarlıqda *proporsiya* memarlıq tikilisini təşkil edən, ona bütövlük və harmoniya gətirən oxşar kəsik yaxud fiqurların nisbətini, *kütlə* ilə formanın digər formalarla müqayisədə

onun tərkibində “maddənin” böyük miqdarının mövcudluğunun vizual qiymətləndirilməsini, *ritm* ilə hər hansı ardıcılıq vasitəsilə ifadə olunmuş böyükdən kiçiyə qədər dəqiq və düzüst görünən dəyişkənlikliyi, *statika* ilə hər hansı istiqamətdə hərəkət etməyən formanın vəziyyətinin vizual qiymətləndirilməsini, *dinamika* ilə müəyyən istiqamətlər yaxud “kütlələrin hərəkəti” vizual sistemləri vasitəsilə konturun sərhədlərində vizual mənimsəmənin təşkilini, *simmetriya* ilə nöqtə, simmetriya oxu yaxud müstəvisinə nəzərən elementlərin tarazlıq və harmoniyanın nizama salınmışının xüsusi növü kimi gözlə mənimsənilən yerləşməsini, *asimmetriya* ilə elementlərin dinamik tarazlığına, vahid bütövlüyün həddlərində onların hərəkəti təəssüratına əsaslanan formaların təşkilediciliyi prinsipini, *eynilik* ilə iki və daha çox formanın müqayisə edilə biləcək əlamətlərinin tam bərabərliyini, *kontrast* ilə müqayisə olunan obyektlər arasında münasibətlər, bu zaman fərqlər aşkar surətdə özünü büruzə verir, *nüans* oxşarlıq fərqlərlə müqayisədə daha aydın şəkildə ifadə olunan iki və daha çox formaların nisbətini həll edir.

Şəkil 4. Geyim, interyer və eksteryer dizaynında kompozisiyanın ifadə vasitələri

Rəng bütün moda dizaynerlərinin əsas silahıdır. O, eyni modeli oynaq, sərt, romantik, ağır və havalı edə bilər. Geyim dizayneri modellərində rəngli parçalardan və aksesuarlardan istifadə edilir. Bəzi memar dizaynerlər öz layihələrində binaları parlaq rənglərlə təsvir edirlər və bu layihələri həyata keçirirlər. Bəzən binanın fasadı müxtəlif rəngli şüşə dizaynında olur və bu da rəngarəng aplikasiyaya bənzəyir.

Şəkil 5. Geyim və memarlıq dizaynında rəng həlli

Ümumiyyətlə geyim və memarlıq dizaynı paralel inkişaf edən geniş sahələrdir. Hər iki sahə üzrə məqsəd insanın rahat olacağı və estetik funksiyanı yerinə yetirəcəyi geyim və məkan yaratmaqdır. Beləliklə, geyim və memarlıq sferaları eyni estetik və kreativ düşüncələrdən faydalanır, eyni məsələlərin reallaşdırılması ilə məşğul olur ki, bu da öz növbəsində hər iki sahə üzrə sıx bədii əlaqələrin yaranmasına səbəb olur.

İsayeva İlaha Sabir
UNEC Azerbaijan State University of Economics
Teacher of the Design Department
Contact phone: ilahasabir@gmail.com
TEL: +994 51 366 78 22

UOT 746.92

ARTISTIC CONNECTION BETWEEN VISUAL-AESTHETIC FEATURES OF ARCHITECTURE AND CLOTHING

SUMMARY

This article examines the artistic connection between the visual and aesthetic features of architecture and clothing. One of the important components of the environment is

architecture, another is clothing. Architecture and clothing interact with each other more often than other types of art and can influence a person's psychological state. There is a visual-aesthetic connection between architecture and clothing in terms of style, which is manifested in the unity of the form solution, the similarity of its elements, and the constructive scheme. Architects and fashion designers determine the appearance of the time and work on creating a style. Often the styles in these two areas intersect and often influence each other.

Keywords: architecture, clothing, design, aesthetic connection, styles, means of expression.

Исаева Илаха Сабир кызы
UNEC Азербайджанский Государственный Экономический Университет
Преподаватель кафедры Дизайн
Email: ilahasabir@gmail.com
ТЕЛ: +994 51 366 78 22

УДК 746.92

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ СВЯЗЬ МЕЖДУ ВИЗУАЛЬНО-ЭСТЕТИЧЕСКИМИ ОСОБЕННОСТЯМИ АРХИТЕКТУРЫ И ОДЕЖДЫ

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается художественная связь между визуально-эстетическими особенностями архитектуры и одежды. Одним из важных компонентов среды является архитектура, другим - одежда. Архитектура и одежда взаимодействуют друг с другом чаще, чем другие виды искусства, и могут влиять на психологическое состояние человека. Между архитектурой и одеждой существует визуально-эстетическая связь в стилевом отношении, которая проявляется в единстве решения формы, сходстве ее элементов, конструктивной схеме. Архитекторы и модельеры определяют облик времени и работают над созданием стиля. Зачастую стили в этих двух областях пересекаются, и часто оказывают влияние друг на друга.

Ключевые слова: архитектура, одежда, дизайн, эстетическая связь, стили, средства выражения.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Д.Ю.Ермилова История домов мод:учебное пособие для высших учебных завед., М.: Изд.центр Академия, 2003, 288 с.
2. М. П. Згурская, Н. Е.Лавриненко, Архитектурные стили, Издательство: Фолио, 2013, с. 153
3. Ф.Ф. Иванцова Паралельные практики в мода и архитектуре/ Молодой ученый №6, 2017, с.495-497
4. <https://stroygaz.ru/publication/architecture/grani-soprikosnoveniya-kogda-vstrechayutsya-moda-i-arkhitektura-/>
5. <http://tom6.ru/articles/arhitekturnye-trendy-v-mode/>
6. <https://kostumologiya.ru/PDF/24IVKL219.pdf>
7. <https://milana-shoes.ru/clients/news/moda-i-arkhitektura3283/>